

INTERPRETATIONES N. T
EX HIPPOLYTO COLLECTAE

QVIBVS

INAUGVRATIONI

NOVI METAPHYSICES ET LL. ORR
IN ILL. CASIMIRIANO ACAD
PROFESSORIS P. O

VIRI

PRAENOBILISSIMI AMPLISSIMI
DOCTISSIMI QVE

IO. GEORG. HENR. FEDERI

ADHVC

IN CEL. ERLANGENSI PHILOS. DOCTORIS
DIGNISSIMI CLARISSIMI QVE

A. D. XXI. NOV. A. C. MDCCLXV

RITV SOLENNI INSTITVENDAE

PRAEFATVR

D. ERH. ANDR. FROMMANN

CONSIST. DVCAL. CONSIL. CASIMIR. DIRECTOR
ET P. P. O

*In nov. T.
in genere
58.*

COBURGI

LITTERIS FINDEISENIANIS.

Exeg.
C.

71, 14

INTERPRETATIONES N. T. EX HIPPOLYTO.

Ex scriptis veterum ecclesiae doctorum, qui Patres dici vulgo solent, N. T. interpretem duplicem usum capere posse, alterum *criticum*, qui in iudicanda lectionis integritate spectatur, *hermeneuticum* alterum, ad dictorum intelligentiam pertinentem, inter harum rerum peritos satis superque constat. Atque primum quidem scite ostenderunt, qui criticam N. T. operam nauarunt, viri celeberrimi, MILLIUS, WETSTENIUS, BENGELIUS, PFAFFIUS, ERNESTI, uterque MICHAELIS, alii. In quo tamen hac cautione maxime opus est, a viris laudatis non praetermissa, ut tum demum scripta Patrum criticam N. T. iuuare existimentur, si iis in locis diuersas a textu vulgato lectiones exhibeant, quae vel accurate et dedita opera interpretentur, vel ex quibus argumenta pro dogmatibus confirmandis aut contra haereticos defendendis ducant, vel denique ad codices, quibus vsi sint, diserte prouocent. Vbi autem obiter tantummodo et eorum, quae proponunt, declarandorum causa, ex Evangelistis et Apostolis loca laudant, fieri facile potuit, ut ex memoria tantum illa repeterent, sicque, quod vsu venire solet, in nonnullis aliter, quam quidem in codicibus legerentur, referrent; quare ex hisce talibus lectionis varietatem non satis tute colligere licet.

Sed

Sed mittimus in praesenti huncce usum ex Patrum lectione sperandum, et alterum attingimus, in ipso dictorum N. T. sensu cognoscendo conspicuum. Vbi duplex scriptorum veteris ecclesiae genus occurrit; primum eorum, qui proprie *Commentatorum* nomine nuncupantur, eo quod iustos commentarios in Noui Foederis libros scripserunt. Quales inde ab ORIGENIS aetate plures extiterunt, nostro etiam tempore ex parte adhuc reliqui, veluti ex Graecis CHRYSOSTOMVS potissimum et THEODORETVS, ex Latinis autem HIERONYMVS, vterque HILARIVS, PELAGIVS et nonnulli alii, qui omnes, grammaticam interpretandi rationem consecrati, hoc consecuti sunt, vt haud contemnenda rectae interpretationis exempla proposuerint; quamuis a pluribus parui hodie aestimentur, non propterea, quod in ea re iudicio et ratione vtantur, sed quia, prae nouorum interpretum nimia admiratione, veterum lectionem fere negligunt. Quod ni facerent, intellecturi essent haud dubie, quae probabiles interpretationes nouitatis specie hodie commendantur a nonnullis, eas, non in omnibus quidem, nam ii non sumus, qui antiquis nihil noui addi posse existimemus, at in quibusdam tamen, vel multis etiam N. T. locis, a Patribus iam anticipatas esse; immo male nonnunquam a recentioribus tractari, quae recte a veteribus exposita fuere. Sed fortasse Patrum in N. T. commentarii plures lectores inuenirent, nec adeo esset, quod de contemptu eorum et neglectu quereremur, si illorum facilius copia esset, nec tam sumptuosis operibus, quae paucissimi sacrarum literarum studiosi comparare sibi possunt, comprehenderentur. Quare non inutilem credo

* 2

operam

operam suscepturus esset, qui eorum aliquem non nimis copiosum, sed breuiorem, et scholia potius, quam longas enarrationes complectentem, veluti THEODORETI in epistolas Pauli, separatim in lucem ederet, illique reliquorum Patrum, si quae sunt diuersae, interpretationes, per notulas adspargeret. Sed de hoc consilio obiter iam dictum esto, commodior enim eius exponendi locus alibi dabitur.

Reliquum est, vt de altero scriptorum veteris ecclesiae genere, qui interpreti N. T. commodent, dicamus. Hi sunt, qui sanctioris doctrinae capita aut aliud argumentum tractantes, scriptorum sacrorum loca, siue probandi, siue declarandi causa, aut alio etiam consilio, adducunt, iis tamen cum adiunctionibus, vt, quo sensu ea ceperint, haud obscurum sit intellectu. Qui, si primam praesertim ecclesiae aetatem attingant, tanquam IGNATIVS, CLEMENS ROM. THEOPHILVS, HIPPOLYTVS, suspicionem faciunt, quas depromunt interpretationes, eas vel ab ipsis Apostolis, vel saltem a viris apostolicis accipere se potuisse. In quibus tamen haec in primis cautio est adhibenda, vt sicubi allegorias ad communem utilitatem comparatas, qui illorum temporum mos fuit, afferant, eas ne pro legitimis interpretationibus habeamus. Utantur etiam interdum formulis Scr. S. in alienum sensum studiose inflexis, quae itidem ab interpretationibus, quas dicimus, curiose sunt distinguendae; vt nihil de explicationibus aperte falsis dicam, quales in scriptoribus antiquis etiam subinde reperiri, nemo mirabitur, qui, non omnes literarum subsidiis ad interpretationem necessariis, instructos fuisse meminert

minerit

minerit. Haec omnia tamen minime impediunt, quominus nonnulla bona habeant gnauo interpreti N. T. profutura, quae delectu quodam et iudicio ex iis colligi, haud parui referat. Quae cogitatio cum iam ab aliquo tempore nobis iniecta fuisset, in praesenti in HIPPOLYTVM incidimus, nonnullas ex eius libris, qui aetatem tulerunt, N. T. explicationes proposituri.

Fuit autem HIPPOLYTUS scriptor Eccl. qui sub initium saeculi III. floruit, episcopus, ut videtur, a) portus Romani in Arabia felici, Aden seu Adan hodie dicti, et ut PHOTIVS b) tradit, *Irenaei* discipulus. Indicem scriptorum eius consignarunt EVSEBIUS c) et HIERONYMVS d) ex quibus, quae ad nostram aetatem peruenerunt, collegit IO. ALB. FABRICIVS duobus voluminibus Hamb. 1716. et 1718. editis. Qui tamen libri, Hippolyti nomen prae se ferentes, an nostri omnes sint Hippolyti, et non potius alius recentioris, vel nomine hoc vere appellati, vel illo abusi, quaestio est passim a criticis mota et agitata. Quod si omnes *veritas* aut saltem inter-

* 3

polatio-

- a) Verosimile hoc fecit STEPH. MONACHIVS in *Proleg. ad Varia Sacra*, in diatribe de Hippolyto, et T. II. p. 930. quem tantum non omnes sequuntur. Noua fuit CHR. AVG. HEVMANNI coniectura, qui non ecclesiasticum, sed civilem episcopum Hippolytum fuisse, nempe curatorem portus Romani Ostiensis, contra auctoritatem veterum contendere voluit, in *Diff. pec. inserta Primitiis Goetting. acad.* p. 239.
- b) *Cod. CXXI. Bibliothecae.*
- c) *Hist. eccl. Lib. VI. c. 22. p. 223. ed. Vales.*
- d) *In Catalogo Scriptor. eccl. c. LXI. p. 68. ed. Cypr. Indiculum scriptorum Hippolyti continet etiam eius statua marmorea, Romae 1551. ex fossa, et Bibliothecae Vaticanae illata.*

polationis aëque conuicti essent, ac nonnullis e) suspecti videntur, fatemur de laboris nostri, quem in praesenti suscipimus, pretio et utilitate multum iri detractum. Sed mitius sentiunt et, vt arbitramur, rectius plerique critici, f) quorum iudicium sequuti haud committendum esse existimauimus, vt in nostro, de quo antea diximus, instituto, omnes, qui *Hippolyto* adscribuntur, libellos praetermitteremus. Excerpemus igitur ex potioribus, quas reperire licuit, quaeque vsui esse possint, locorum N. T. interpretationes, hancce in ea re viam tenentes, vt breuiter tantum illas enotemus, et quoad satis est, explicemus atque diiudicemus, aliorum autem interpretum longas enarrationes procul abesse iubeamus, quas ad haec talia afferri neque tironibus fructuosum, doctioribus autem molestum etiam et taediosum esse futurum existimamus.

Itaque exordiamur a libro, qui *Demonstratio de Christo et Antichristo inscribitur*, quem genuinam Hippolyti lucubrationem FRANC. COMBESISVS nominat, non male de eo meritis, cuiusque antiquitatem et γνησιότητα MARGV. GVDIVS inter alia hoc argumento defendit, g) quod de discrimine personarum non caute semper scribit, quod ante editum

Symbo-

- e) Vid. S. R. IO. SAL. SEMLER, in der Geschichte der christl. Glaubenslehre § 66.
- f) Vide praeter alios EL. DUPIN *Nou. Biblioth. Auctorum eccles.* T. I. p. 176. sqq. et eruditorum iudicia in ed. opp. Hip. Fabr. suo quaeque loco allata.
- g) ad cap. XI. huius libri a se editi, not. ff. p. 9. ed. Fabr. Non confundenda autem est haec *Demonstratio* cum *Oratione de Consummatione mundi, Antichristo et secundo aduentu I. C.* a IO. PICO lat. conuersa et edita, quod scriptum supposititium esse omnes fatentur.

Symbolum Nicaenum fieri consueuisse notum est. In hoc itaque libro *Cap. I. p. 4. ed. Fabric.* quam sequemur, dum Theophilum suum hortatur, ut quae ἀφθόνως ἀρύσαμενες ὡς ἐξ ἀγίας πηγῆς, ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγίων γραφῶν, ex ipsis sacris Scripturis, velut ex sacro fonte, affatim hauriendo, illi sit ante oculos positurus τὰ ζητούμενα, ea cum hominibus piis et fidelibus communicet, caueatque ne ad maledicorum linguas traducat: hoc suum praeceptum auctoritate Pauli 1 Tim. VI, 20. confirmat: Ὁ γὰρ μάτην, inquit, ὁ μακάριος ἀπόστολος παραινῶν Τιμοθέῳ λέγει. ὦ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον κ. τ. λ. Et paulo inferius monet, τὰ τῆς Θεῆς λόγια hominibus profanis non sine periculo tradi. Ex qua sermonis serie probabile fit, per παρακαταθήκην, depositum, Hippolytum doctrinam sanctiorem ab Apostolo Timotheo traditam intelligere. Quae interpretatio, dubium non est, quin aliorum explicationibus, qui modo de donis Spir. S. per manuum impositionem Timotheo tributis, modo de grege fidei eius commisso, modo de laborum mercede apud Deum quasi deposita, hic cogitant, longe sit praefenda. Postulant huncce sensum quae, tanquam contrarium euangelicae veritati, Ap. addit: ἐκτρέπόμενος τὰς βεβήλας κενοφωρίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, nec minus usus vocabuli apud pure graecos receptus, h) quam maxime autem significatio hebr. נִתְּרַב praeceptum, (v. Drusius ad h. l.) cui haud dubie παρακαταθήκη respondet.

Cap. I. p. 5. Ex 2 Tim. II, 1. vbi Ap. Timotheum, quae
ab

- b) Loca, quibus παρακαταθήκη de sermonum deposito, seu arcano, quod alicui conceditur, usurpatur affert CONR. RITTERSHVS. ad Propbyr. de vita Pythag. p. 55. ed. Kusteri.

ab ipso audiuerit, πιστοῖς ἀνθρώποις tradere iubet, ita concludit, vt, si Paullus, quae ab omnibus facile cognosci possent, caute et cum metu tradiderit, βλέπων τῷ πνεύματι, ὅτι ἔ πάντων ἢ ἡ πίσις, tanto maius periculum nos incurrere necesse sit, si diuina eloquia temere cum profanis et indignis hominibus communicemus. Ex quo orationis contextu videor mihi perspicere, verba ex 2 Thess. III, 2. laudata Nostrum hoc sensu accepisse, vt ἔ πάντων ἡ πίσις idem sit, ac ἔ πάντες πιστοὶ, non omnes sunt fidi et constantes Christiani; cui explicationi fauent, quae com. 3. sequuntur: πισὸς δὲ ἐστὶν ὁ κύριος, ὃς σηρίξει ὑμᾶς, quare a SCHOETGENIO aliisque nonnullis fuit approbata. Licet diffidendum non sit, alteram, eamque plurimum, interpretationem: non omnes fidem i. e. euangelii doctrinam recipiunt, rationibus haud incommodis defendi posse.

c. II. p. 5. Verba Petri 2. ep. I, 20. πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως ἔ γίνεται, ita declarat: ἔ γὰρ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐφθέγγοντο (οἱ προφηταί,) non ex propria facultate loquuti sunt. Refert igitur τὴν ἐπίλυσιν ad ipsos prophetas, non ad alios scripta illorum interpretantes. In quo nonnullos ex recentioribus sibi consentientes habet, qui hac de causa ἐπίλυσιν non ab ἐπιλύειν soluere, explicare, sed a veteri verbo ἐλεύθω deriuant, quasi ἐπήλυσις scriptum esset, hancque vocem per accessum seu impetum reddunt, vt GROTIUS: Omnino assentior eis, qui legendum censent ἐπηλύσεως: non est propheta res nostri impetus, non habet eam, qui vult, Spiritus ubi vult spirat. Eandem explicationem LACKEMACHERVS i) probabilem reddere

i) Obseru. Philol. P. II. p. 184. sqq. Qui etiam ipsam vocem ἐπίλυσιν, uti in textu est, sine vlla mutatione, hanc significationem sustinere posse, probare contendit.

dere studet, ratus, Petrum hoc loco negare, prophetiam hominibus naturalem esse. Certe Hippolytum ita eum intellexisse, vocabulum *δυναμεις*, quod *ἐπιλύσεως* loco vsurpat, et tota orationis eius series dubitari non finit; qui et com. 21. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπων ἠνέχθη ποτὲ προφητεία κ. τ. λ. ita declarat: οὐδὲ ἄπερ αὐτοὶ ἐβόλοντο, τὰυτα ἐκήρυττον --- ἀλλὰ ἄπερ αὐτοῖς ἦν μόνοις ἀπὸ τῆς Θεῶς ἀποκεκαλυμμένα. (ita pro ἀποκεκρυμμένα legendum *Gudius* recte coniicit.)

Ibid. Verbum *καινοτομεῖν* ita adhibet, ut *noui aliquid docendo proponere, prophetarum doctrinam nouare et diuersa ab illa tradere*, significet: *Propbetarum vaticinia recte edocti*, inquit, *non ex nostro sensu loquimur.* Οὐδὲ γὰρ καινοτομεῖν ἐπιχειροῦμεν ἀλλήλοις τὰ προειρημένα πάλα ῥήματα. Quem locum ideo non praetermittendum duximus, quia, quomodo *ὀρθοτομεῖν* 2 Tim. II, 15. sit explicandum, ex isto verbo colligi quodammodo potest. Illud enim in formula: *ὀρθοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας* non significat: *verbum veritatis recte secare et distribuere*, ita ut legem et euangelium eo, quo decet, loco adhibeas, uti vulgo accipi solet; sed nihil indicat aliud, nisi *euangelium recte docere, sensumque eius, ut par est, exponere.* Quod recte monuit SVICERVS. k)

Cap. III. p. 5. Locum Matth. XII, 18. tangit, ansamque praebet coniiciendi, vocabulum *παῖς* idem esse ac *προφήτης*: Πῶς ἂν πάλα τοῖς μακαρίοις προφήταις ἀπεκάλυψεν ὁ τῆς Θεῶς λόγος, αὐτός

k) In *Thef. eccles.* T. II. col. 508. sq.

**

αὐτὸς πάλιν ὁ τῷ Θεῷ πᾶς, ὁ πάλαι μὲν λόγος, τυχεῖν ἐπιζητεῖς.
 Dixerat paullo superius: prophetas instinctu τῷ λόγῳ i. e. filii
 Dei, quae vellet Deus, annunciaffe. Iam itaque quaeris, in-
 quit, quomodo ὁ λόγος τῷ Θεῷ, qui ipse etiam postea πᾶς τῷ Θεῷ
 i. e. legatus seu propheta Dei fuit, prophetis manifestauerit (vati-
 cinia?) scilicet hebr. עֲבָדָי per πᾶς aut δῆλος a LXX. et scripto-
 ribus N. T. declaratum, non tantum seruum, qui proprie sic
 dicitur, seu vile mancipium, sed legatum etiam, cui hono-
 rator provincia demandata est, designat, quo sensu Moses,
 Prophetae et Apostoli serui Dei passim appellantur. Quod
 hic annotare non alienum visum fuit, ne sicubi Paullus se
 δῆλον Ἰησοῦ χριστοῦ, v. g. Rom. I, 1. profitetur, cum quibusdam de
 mancipio cogitemus, eiusque dictionis explicationem ex iure
 Romano repetere vano conatu tentemus.

Cap. XLIV. p. 21. De Christi ad iudicium vltimum aduen-
 tu scribit: ὡς παραγένησεται ἀπ' ἑβρανῶν μετὰ δυνάμεως ἀγγέλων καὶ
 πατρικῆς δόξης. Matth. XXIV, 30. et Luc. XXI, 27. vox δύναμις
 sine adiuncto ἀγγέλων legitur. Videtur igitur, ad haec loca
 respiciens, δύναμιν pro exercitu et copiis accepisse; nec impro-
 babili sane ratione. Nam δύναμις pro στρατιά in simili causa
 adhibetur in Alexandrina versione 2 Paralip. XVIII, 18.
 Πᾶσα ἡ δύναμις τῷ ἑβρανῷ παρεῖπται, pro quo 1 Reg. XXII, 19.
 πᾶσα ἡ στρατιά τῷ ἑβρανῷ εἰσῆκει. Ac notum est, alibi in sacris li-
 teris dici, aduenientem ad iudicium Christum angelos esse
 comitaturos, vid. Math. XXV, 31. 2 Theff. I, 7.

In Oratione in sancta Theophania c. III. p. 262. opp. vbi Io-
 hannem loquentem et Christi dotes praedicantem inducit,
 haec

haec inter alia habet: Ἐγὼ εὐτελής καὶ ἐλάχιστος. ἔρχεται δὲ ὀπίσω
 μὲ, ὅς ἐμπροσθέν μὲ ἐστίν. ὀπίσω, διὰ τὸν χρόνον, ἔμπροσθεν δὲ, διὰ τὸ
 ἀπρόσιτον καὶ ἀνεκφράστον τῆς Θεότητος Φῶς. Quibus verbis cum
 Iohannem hoc dicere iubet: *Christum post se venire ratione
 temporis*, quo scilicet serius munus suum adiit et praedicare coe-
 pit, *ante se autem esse*, propter *inaccessum et ineffabile diuinitatis
 lumen*, quo *tenuis ad illum et minimus sit*: euidens est, for-
 mulam ἔμπροσθέν μὲ γέγονεν, Ioh. I, 15. 27. non tam de tempore,
 quo Christus, secundum diuinam naturam ab aeterno exi-
 stens, Iohannem superauit, quanquam nec hoc excludatur,
 quam vniuerse de diuina eius praestantia, ab Hippolyto accipi,
 vt hinc reddi debeat: *me antecellit, superior me et dignior est.*
 Hoc sensu CHRYSOSTOMVS 1) etiam hanc phrasin accepit:
 τί ἐστὶ τὸ ἔμπροσθεν ἐμῶ γέγονεν; λαμπρότερος, ἐντιμώτερος, *clavior,
 honorabilior est.* In eo autem ab Hippolyto abit, quod non
 περὶ ἁσιώσεως, *de diuina essentia*, sed περὶ τιμῆς, *de honore*, sermo-
 nem Iohanni esse existimat, vt hinc praestantia, qua Chri-
 stus illo sit superior non in diuina eius natura, sed in gloria,
 quam in muneris sui administratione sit consecuturus, po-
 nenda existimetur. Hunc sequuntur ERASMVS, GROTIVS
 et nonnulli alii. Exemplum autem, quo phrasin gr. idem
 ac *praelatus mihi est*, significare, *Grotius* vincere vult, quo-
 que vnico vtitur, rem nondum conficit. Gen. XLVIII, 20.
 enim commemoratur *Iacobus Ephraimum* (nomen eius
 prius enunciando) *ante Manassen posuisse*, quod LXX. vertunt:
 ἔθηκε τὸν Ἐφραϊμ ἔμπροσθεν τῷ Μανασσῶ, ex quo certe non dum
 ** 2 probari

1) In *Commentar. in Iob.* p. 85. ed. Opp. Francof.

assensum non mereantur, qui per *scopum* aut *vectigal* illud exponunt.

Ibid. Euangelistas narrantes, Spiritum S. in baptismo Christi ὡσεὶ περιτεραν apparuisse, Matth. III, 16. Marc. I, 10. de habitu et forma columbae, quam assumerit, non de modo et celeritate, qua se praesentem exhibuerit, vt nonnulli sunt opinati, loqui, Noster bene perspexit, ita scribens: ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματος ἐν εἰδει περιτερᾶς κατιόντος κ. τ. λ.

Cap. IX. p. 264. de Spiritu S. scribit: τῷτο ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ δοθὲν τοῖς ἀποστόλοις ἐν εἰδει πυρίνων γλωσσῶν, respiciens ad Lucae narrationem Act. II, 3: καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός.

In libello contra Noëtum, quem FABRICIUS graece et lat. exhibet P. II. Opp. Hip. p. 5. sqq. quemque pro parte extrema libri Hippolytei aduersus haereses habet, cap. II. p. 7. monet, locum Paullinum Rom. IX, 5. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας, a Noëto eo consilio afferri, vt inde probet, Christum esse verum et vnicum Deum, hincque ipsum Patrem. Quod confirmat IO. ERN. GRABII (apud WOLF. in *Cur. Crit. et Philol.* ad h. l.) obseruationem, etiam veteres haereticos, de orthodoxis enim nulla dubitatio relinquitur, vocabulum Θεός hoc in loco de nullo alio, quam Christo intellexisse, hincque nouum et antea inauditum esse Whistonii cum gregalibus inuentum, quo haec verba pro doxologia haberi vult ad solum Patrem referenda. Hippolytus ipse

** 3

quo

quo sensu hunc locum ceperit, aperit c. VI. p. 10. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς γεγέννηται, καὶ ἄνθρωπος γενόμενος Θεὸς ἔσιν εἰς τῆς αἰῶνας, quibus verbis eundem, qui ex Maria homo natus est, aeternum Deum ab Apostolo dici, aperte fatetur.

Cap. VII. p. 12. Christi ad Philippum sermonem Ioh. XVI, 9: ὁ ἐώρακώς ἐμὲ, ἐώρακε τὸν πατέρα, ad quem Noëtus prouocabat ostensurus, filium a patre tanquam personam non differre, ita Noster exponit: τῆς ἐμῆς ἐώρακας, δι' ἐμῆ τὸν πατέρα γινώσκων δύναμι. Διὰ γὰρ τῆς εἰκόνας ὁμοίας τυγχανύσης ἔυγνωτος ὁ πατὴρ γίνεται. εἰ δὲ τὴν εἰκόνα, ἣτις ἔσιν ὁ υἱός, οὐκ ἔγνωσ, πῶς ἰδεῖν θέλει τὸν πατέρα. Quae, quin probanda sint, nemo credo dubitabit. De reliquo non diffitemur, occurrere subinde in hoc libello loca, quae filii cum Patre ὁμοσιὰ parum conueniant; veluti cum verba Christi Ioh. X, 30. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐσμὲν, non de vnitate essentiae, sed potentiae, et de confessione (δυνάμει καὶ διαθέσει τῆς ὁμοφρονίας) interpretatur, item cum πάντων, inquit, κρατεῖ ὁ χριστός, αὐτῷ δὲ ὁ πατὴρ, etc. In quibus et similibus tamen excusationem fortassis meretur, propterea quod contra Noëtum, Patrem, Filium et Spiritum S. pro diuersis tantum nominibus vnus personae habentem, disputans, facile induci potuit, vt personarum discrimen maius etiam, quam par erat, statueret, atque adeo incautius loqueretur. Certe non satis causae inde existere putarim, cur librum hunc Hippolyto abiudicatum, aut saltem eius antiquitatem negatam velimus.

Huius

* * * * *
* * * *

Huius libelli qualiscunque edendi occasio nata fuit, cum noui in Collegio Casimiriano Professoris inaugurandi solennia indicenda essent. Etenim cum, qui Mathesin et Philosophiam primam apud nos adhuc docuisset, b. *Iob. Christophorus Cramerus*, Vir harum scientiarum peritissimus, subita nec opinata morte nuper defunctus esset: locus hic honorificus, sapientissimo Perill. Scholarcharum collegii consilio, et iussu *Serenissimi Principis ac Domini, Domini ERNESTI FRIDERICI, Ducis Saxoniae, Iuliae, Cliuia, Montium, Angariae et Westphaliae etc. Nutritii Gymnasii nostri Clementissimi*, ad Virum Praenobilissimum, Amplissimum Doctissimumque, IOHANNEM GEORGIVM HENRICVM FEDERVM, *ad huc in Cel. Erlangensi Philos. Doctorem Dignissimum Clarissimumque*, est delatus; ita tamen, vt loco Matheos, quam alius ex Collegio nostro Vir doctissimus in posterum tradendam suscepit, Orient. LL. docendarum munus cum Metaphysica coniunctum sustineret. Ad quod suscipiendum cum lubenti animo, summi rectoris et domini numen in eo reueritus, nuper Erlanga ad nostras musas venit, Vir ob spectatam fidem et doctrinam nobis gratissimus exoptatissimusque: mihi a grauissimis rerum nostrarum Curatoribus demandatum est, vt crastino die cathedrae nostrae copiam more maiorum publice nouo Doctore faciam. Quae solennia decore et splendore non destituentur, si

SERE-

SERENISSIMVS PRINCEPS, PATER
PATRIAE CLEMENTISSIMVS,

SERENISSIMVS PRINCEPS HERES

CVM

SERENISSIMO FRATRE,

nec non Proceres Aulae Ducalis cum ceteris Maecenati-
bus et Gymnāsii Fautoribus, gratiosissimam et honorifi-
cam praesentiam suam hoc die Collegio nostro indulgere
non dedignentur; id quod est, quod omni animi demissione,
obseruantia et officio rogo atque contendo. Ciues autem Ca-
simirianos vtriusque coetus tanto libentius et frequentius affu-
turos spero, quanto iucundior illis atque exoptatior
haec, quae de nouo paratur, discendi occasio esse debet.
P. P. e Tabula Casimir. d. XX. Nou. A. C. cIo Io cc LXV.

SERIE